

KAKO SU INFORMIRANI SOVJETSKI GRAĐANI

Piše: Branko Vlahović

Od incidenta (noć od 25. do 26. travnja) sovjetski građani bili su vrlo siromašno obaviješteni doziranim informacijama, koje su, međutim, bile sve opsežnije što je napetost u svjetskom javnom mnjenju više rasla

U subotu 26. travnja, u jedan sat i 23 minute, dogodila se nesreća na atomskoj centrali u Černobilu. Do ponekad nikakve informacije nije bilo.

U ponedjeljak 28. travnja, u središnjoj večernjoj informativnoj televizijskoj emisiji »Vremja«, i to u drugome dijelu, pročitano je vladino saopćenje.

»Na černobilskoj atomskoj centrali došlo je do havarije: oštećen je jedan reaktor. Poduzimaju se mjere za likvidaciju posljedica. Postradalima se ukazuje pomoć. Formirana je državna komisija.«

Istu večer kad je na televiziji pročitano saopćenje sovjetske vlade, TASS je emitirao tih nekoliko redaka. No odmah zatim objavljen je pet puta duži tekst u kojemu se ističe da je to prva nesreća na nekoj sovjetskoj nuklearici. Bio je to tekst u kojemu su nabrojene sve dosadašnje nesreće na nuklearkama.

U utorak 29. travnja ni jedan jutarnji list, uključujući »Pravdu«, nije objavio ni

redak ikakve informacije, pa ni saopćenje koje je bilo pročitano na TV-vijestima. Tek u večernjem izdanju vladin list »Izvestija« ponovio je vladino saopćenje.

U srijedu 30. travnja svi listovi objavili su samo kratko saopćenje u kojemu se kaže da se i dalje radi na saniranju posljedica izazvanih havarijom atomske centrale tj. njenog četvrtog reaktora. Saopćeno je da su poginula dva čovjeka, ali nije objašnjeno kako. Tek na konferenciji za strane novinare akreditirane u Moskvi objašnjeno je da je jedan od njih poginuo kad se obrušila zgrada u kojoj su pokušavali ugasiti vatru i tako spasiti reaktor, a drugi je zadobio velike opekline.

Javnosti je saopćeno taj dan da je na čelu Državne komisije Boris Ščerbina, jedan od zamjenika predsjednika sovjetske vlade.

Sovjetska televizija je taj dan (30. travnja) prvi put objavila crno-bijelu fotografiju oštećenog reaktora. Tu su fotografiju preuzele sve televizijske stanice na svijetu.

Tu prvu fotografiju snimio je TASS-ov reporter. Budući da su zapadne agencije počele pisati o mnogo više žrtava nego što su to saopćili Sovjeti, a i to da je centrala sravnjena sa zemljom, odlučeno je da se objavi snimka oštećenog reaktora i centrale u Černobilu.

Valja znati da je TASS-ov foto-reporter napravio snimku iz helikoptera tek kad su sovjetski piloti nabacali oko pet tisuća tona pijeska i drugog materijala na oštećeni reaktor.

Iz saopćenja koja je emitirao TASS i centralna televizija nije se moglo saznati o dimenzijama nesreće. Zanimljivo je da i glavni partijski list Ukrajine, »Kijevska pravda«, nije ništa objavljivao o nesreći osim šturih saopćenja.

Prvi maj slavio se kao da se ništa nije dogodilo u Černobilu. U brojevima od prvoga i drugoga svibnja objavljeni su svečarski tekstovi s mnogo slika. Saopćenje o Černobilu bilo je vrlo kratko. Rečeno je da se i dalje radi na sanaciji.

U seriji izvještaja o proslavi Prvoga maja, sovjetska televizija dala je posebno mjesto slavju u Kijevu. To je i shvatljivo; tako se željelo pokazati ne samo proslava nego i opovrći tvrdnje zapadnih agencija o velikoj radijaciji u tome gradu.

Tih je dana sovjetska informativna televizijska emisija »Vremja«, koju gledaju u svim republikama, objavila seriju razgovora sa strancima – od turista i studenata pa do specijaliziranih. Naime, neke zapadne turističke agencije otkazale su posjete jer im je, navodno, tako sugerirano u ambasadama. Da nevolja bude veća, ti su turisti bili u Lenjingradu i Moskvi, i uopće nije bilo planirano njihovo putovanje u Kijev.

Trećega svibnja »Pravda« nije objavila ni reika o Černobilu. Tek predvečer TASS je javio da je premijer Rižkov obišao černobilsko područje. Televizija je također dala tu vijest, ali nikakve snimke nije bilo. Vrlo je zanimljivo i informativno da je, u vrijeme šturog informiranja svoje javnosti, sovjetsko partijsko rukovodstvo davalo podrobnije informacije u kontaktima sa stranim delegacijama. Tako je, npr., Boris Jeljcin, šef delegacije KPSS na kongresu komunista SR Njemačke, izjavio da je evakuirano 49 tisuća ljudi, što se u sovjetskim listovima nije moglo pročitati. Poslije je evakuirano

no još toliko ljudi jer se radijus ugrožene zone proširio sa 15 na 30 kilometara.

U nedjelju četvrtog svibnja prvi put je emitirana filmska snimka na sovjetskoj televiziji. Dakako, ona je napravljena također iz helikoptera. Prikazan je reaktor i naselje atomske stanice. Taj dan »Pravda« je objavila oštar komentar u kojemu se kaže da se kampanja protiv SSSR-a organizira u SAD. Podsjeća se koliko je ta zemlja dosad imala »incidenata« s nuklearkama. No ne napadaju se samo SAD nego i Velika Britanija i ostale članice NATO.

Ponedjeljak 5. svibnja bio je dan štampe – do čega se dosta drži u SSSR-u. Očekivalo se da će baš tada biti objavljen neki poduzeti i zanimljiviji tekst s mnogo podataka o černobilskoj nesreći. No nade su bile uzaludne – objavljeni su veliki tekstovi o ulozi štampe i njenoj važnosti, ali o nesreći samo službeno saopćenje. Zanimljivo je da se u tom saopćenju kaže da je u SSSR stigao poznati američki liječnik Gale da pomogne svojim savjetima, ali ne piše da je posredovao stari biznismen Armando Hamer. Saopćeno je da u SSSR stiže i direktor međunarodne agencije za atomsku energiju Hans Blix.

U utorak 6. svibnja Napokon je javnost dobila odgovore na brojna pitanja o havariji u Černobilu. Partijski centralni list »Pravda« objavio je tekst svog specijalnog dopisnika pod naslovom »Stanica i oko nje«. Opisano je kako su vatrogasci pokušali da ugase požar, zatim kako je u subotu ujutro u obližnjoj meteorološkoj stanici zabilježena znatna radijacija, a i to kako su evakuirani ljudi.

Tog utorka popodne, u 16 sati po moskovskom vremenu, organizirana je press-konferencija na kojoj su predsjednik Državne komisije Boris Ščerbina, zatim predsjednik Komiteta za korištenje atomske energije Andrej Petrosjan i još nekoliko njihovih suradnika, davali informacije koje su trebale biti davno objavljene.

Na toj konferenciji za novinare Ščerbina je rekao da je Državna komisija bila u Černobilu nekoliko sati nakon havarije. Već u subotu rano ujutro znalo se da je radijacija otišla u zrak – to je zabilježila obližnja meteorološka stanica. Znalo se i koliko je ljudi teško ozlijeđeno. Najviše su stradali vatrogasci koji su se borili kao lavovi da zaustave vatru i spriječe da se nesreća ne pretvori u katastrofu nevidenih razmjera. Sovjetski stručnjaci, doduše ne javno, priznaju da je to najveća nesreća na jednoj atomskoj centrali u svijetu.

Na toj konferenciji saznalo se još nešto, a što se također moglo saopćiti znatno prije: svi su teško ozlijeđeni prebačeni avionom u Moskvu odmah poslije nesreće.

U srijedu 7. travnja »Pravda« je objavila oštar komentar pod naslovom »Markirane (obilježene) karte« u kojemu se govori da Zapad radi onako kako im se suflira iz jednog centra koji i inače širi antisovjetizam – iz SAD.

Od 8. svibnja sovjetski listovi svakodnevno objavljuju reportaže iz Černobila i Kijeva. I republička televizija je »živnula«, emitira reportaže i razgovore s evakuiranim stanovništvom i sa stručnjacima koji objašnjavaju kako se treba ponašati.

Novinari »Komsomolske pravde« posjetili su bolnicu u Kijevu gdje su smje-

šteni oni koji su lakše ozračeni.

U petak 9. svibnja u »Pravdi« i »Izvesti-

ji« prvi je put objavljena kritika slabosti prilikom reagiranja poslije nesreće. Novinar »Pravde« je kazao da je u Kijevu napravljen propust jer ljudi nisu znali što se to dogodilo (u potpunosti) na černobilskoj atomskoj centrali. To je kod dijela ljudi izazvalo paniku i strah. Po istom klišeu i lokalni rukovodioci ponavljaju – saopćeno je o nesreći kad su stručnjaci utvrdili što se zbio. Taj dan pisalo se i o evakuaciji djece u odmarališta. »Izvestija« je taj dan objavila razgovor s majorom koji je predvodio vatrogasce u gašenju požara. Leonid Petrovič Teljatnikov, otac dvoje male djece, davao je primjer hrabrošću, pa sada svi ističu da je zahvaljujući njemu i drugovima spašen treći reaktor. Taj 35-godišnji vatrogasni major sad se bolje osjeća. Liječi se u moskovskoj 6. klinici zajedno sa još 17 teško ozlijeđenih. Kako se ti ostali junaci zovu dosad nije rečeno, a ni imena dvojice poginulih.

Desetoga svibnja vratio se optimizam i kod stručnjaka, iako oni napominju da opasnost nije prošla. U »Pravdi«, piše da će preostala tri bloka sigurno ponovo raditi. Saopćava se da 150 dobrovoljaca već radi na održavanju ta preostala tri energo-bloka. I »Izvestija« piše o tome i ističe da su to dobrovoljci.

U nedjelju 11. svibnja svi su listovi objavili zaista radosnu vijest koju je saopćio Jurij Antonijević Izrael, predsjednik Državnog komiteta za hidrometeorologiju: radijacija opada i više nema nikakve mogućnosti da se ponovo počne povećavati jer je začepljena rupa napuklog reaktora. Taj dan u reportažama o hrabrim pilotima govori se o tome da su oni bacili na reaktor oko pet tisuća tona pijeska i drugog materijala. Bilo je vrlo teško pogoditi »krater«, kod brzine veće od sto kilometara na sat. Zato su biraniiskusni piloti. Zanimljivo je da su među tim pilotima bili i oni koji su se dokazali u afganistanskom ratištu. To se posebno ističe u reportažama vojnog lista »Krasnaja zvezda«.

Nedjelja 11. svibnja bila je posebno dan. To tvrdi akademik Velihov, čiju je izjavu emitirao i TASS i televizija. Akademik Jevgenij Velihov potpredsjednik je sovjetske akademije, jedan od najcijenjenijih atomskih fizičara, pa je zato bio šef tima stručnjaka, premda je formalno Boris Ščerbina bio predsjednik Državne komisije za ispitivanje nesreće i saniranje posljedica.

»Sadašnja situacija isključuje bilo kakvu mogućnost za novo zračenje. Do nedjelje postojale su mogućnosti za katastrofu jer je u reaktoru ostalo još dosta goriva. Sad je temperatura u reaktoru pala, i on je zaliven betonom. Pred nama je sada nova faza posla. Brojna mjerenja, ispitivanja. Počet će se raditi na čišćenju terena kako bi se počeli vraćati ljudi svojim kućama. Također će se raditi na pripremanju za ponovni početak rada Černobila. Kad će to biti, sada je teško reći jer moraju se obaviti još mnogi poslovi«, kazao je Velihov.

Na kraju recimo da su zanimljive dvije pojedinosti: što je više bilo informacija iz Ukrajine, sve je manje bilo polemika sa Zapadom, i drugo, u kratkim saopćenjima koje je izdavala sovjetska vlada uopće se nisu spominjala imena. Tek poslije, u reportažama specijalnih izvještajeta, počeli su se pojavljivati i konkretni junaci te velike bitke s radijacijom.